JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
JEAN MISCHO
20 päivänä tammikuuta 2000 *

Tosiseikat ja asian käsittelyn vaiheet

1. Marielle Podesta, joka oli lääketeollisuuden palveluksessa työskennellyt ylempi toimihenkilö, maksoi 35 vuoden ajan täydentävää eläkettä koskevia vakuutusmaksuja Caisse de retraite par répartition des ingénieurs cadres & assimilés (CRICA)-, Union interprofessionnelle de retraite de l'industrie et du commerce (UIRIC)-, Caisse générale interprofessionnelle de retraite pour salariés (CGIS)-, Association générale des institutions de retraite des cadres (AGIRC)- ja Association des régimes de retraite complémentaire (Arrco) -nimisille eläkekassoille (jäljempänä eläkekassat).

2. Jean-Marie Podesta pyysi vaimonsa 3.12.1993 tapahtuneen kuoleman jälkeen eläkekassoja maksamaan hänelle leskeneläkkeenä puolet siitä eläkkeestä, joka olisi kuulunut hänen vaimolleen. Eläkekassat, joiden puoleen hän kääntyi, hylkäsivät hänen hakemuksensa sillä perusteella, että hän ei voinut katsoa olevansa oikeutettu tähän eläkkeeseen, koska hän ei ollut vielä saavuttanut 65 vuoden ikää, joka oli vahvistettu eläkeiäksi miesleskille, jotta näillä olisi oikeus saada leskeneläkettä vaimon eläkkeen perusteella.

3. Jean-Marie Podesta haastoi tämän jälkeen 18.11.1996 eläkekassat oikeuteen vaatien niiden velvoittamista maksamaan hänelle etenkin leskeneläke taannehtivasti hänen vaimonsa kuolinpäivästä alkaen.

4. Tribunal de grande instance de Paris katsoi asian ratkaisun edellyttävän EY:n perustamissopimuksen 119 artiklan (EY:n perustamissopimuksen 117—120 artikla on korvattu EY 136—143 artiklalla) tulkintaa, minkä vuoksi se lykkäsi 12.1.1999 tekemällään päätöksellä asian käsittelyä ja esitti yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Sovelletaanko perustamissopimuksen 119 artiklaa, jossa määrätään miesten ja naisten samapalkkaisuuden periaatteesta, nimillä AGIRC ja Arrco tunnettuihin täydentäviin eläkejärjestelmiin, ja kielletäänkö tässä artiklassa miesten ja naisten syrjintä, joka liittyy siihen ikään, jonka täytettyään miehillä ja naisilla on oikeus saada puolisonsa kuoleman johdosta leskeneläkettä?"

* Alkuperäinen kieli: ranska.

Kansalliset säännökset

5. Tähän tapaukseen sovellettavat tärkeimmät kansalliset säännökset ovat seuraavat.

6. Ranskan code de la sécurité socialen (sosiaaliturvalaki) L. 921-1 §:n mukaan, sellaisena kuin se on muutettuna 29.12.1972 annetulla loi de généralisation des retraites complémentairesillä (täydentävien eläkkeiden yleistämistä koskeva laki), kaikilla työntekijöillä on velvollisuus liittyä Arrco- ja AGIRC-tyyppisiin täydentäviin eläkejärjestelmiin.

7. Saman lain L. 921-4 §:ssä säädetään seuraavaa:

"Tässä luvussa tarkoitetut palkansaajien täydentävät eläkejärjestelmät perustuvat useille toimialoille yhteisiin, lain tämän osan ensimmäisen osaston säännösten mukaisesti laajennettuihin ja laajemmalle ulotettuihin valtakunnallisiin sopimuksiin.

Näiden järjestelmien täytäntöönpanosta huolehtivat täydentäviä eläkkeitä myöntävät laitokset ja yhteenliittymät, joihin nämä laitokset ovat ryhmittyneet. Nämä yhteenliittymät vastaavat korvauksesta, joka koskee niihin liittyneiden, täydentäviä eläkkeitä myöntävien laitosten toteuttamia toimenpiteitä."

8. Mainitun lain L. 913-1 §:ssä säädetään, ettei L. 911-1 §:ssä tarkoitettuihin yleissopimuksiin, sopimuksiin tai yksipuolisiin päätöksiin saa sisällyttää sellaista määräystä, joka merkitsisi sukupuoleen perustuvaa syrjintää, uhalla, että määräys on mitätön. Tämän kiellon estämättä voidaan kuitenkin antaa raskaana olevan naisen suojelua koskevia määräyksiä, eikä kieltoa sovelleta eläkeiän vahvistamista tai leskeneläkkeen myöntämisedellytyksiä koskeviin määräyksiin.

9. Toimihenkilöiden eläkkeistä ja sosiaaliturvasta 14.3.1947 tehdyn valtakunnallisen työehtosopimuksen, sellaisena kuin se on muutettuna 9.2.1994 tehdyllä sopimuksella, liitteessä I olevan 12 kohdan ensimmäinen alakohta kuuluu seuraavasti:

"Vakuutetun naispuolisella leskellä on oikeus — —

a) leskeneläkkeeseen 50 vuoden iästä lähtien laskettuna sen pistemäärän perusteella, joka vastaa 60 prosenttia kuolleen vakuutetun pistemäärästä, mikäli tämä on kuollut ennen 1.3.1994,

b) leskeneläkkeeseen 60 vuoden iästä lähtien laskettuna sen pistemäärän perusteella, joka vastaa 60 prosenttia kuolleen vakuutetun pistemäärästä, mikäli tämä on kuollut 1.3.1994 jälkeen".

10. Samassa liitteessä olevan 13 c kohdan ensimmäinen alakohta kuuluu seuraavasti:

"Vakuutetun miespuolisella leskellä on oikeus

a) leskeneläkkeeseen 65 vuoden iästä lähtien laskettuna sen pistemäärän perusteella, joka vastaa 60 prosenttia kuolleen vakuutetun pistemäärästä, mikäli tämä on kuollut ennen 1.3.1994 — —

b) leskeneläkkeeseen, joka lasketaan 12 kohdan 1 b alakohdan mukaisesti, mikäli tämä on kuollut 1.3.1994 jälkeen."

11. Vuonna 1994 tehdyn sopimusmuutoksen nojalla AGIRC:n vakuutusjärjestelmässä vakuutettu naispuolinen ja miespuolinen leski saattoi saada täysimääräisen leskeneläkkeen saavutettuaan 60 vuoden iän (tai alennetun leskeneläkkeen 55 vuoden iästä lähtien), mikäli vakuutettu jäsen on kuollut 1.3.1994 jälkeen. Myöskin Arrcon vakuutusjärjestelmässä siirryttiin vuonna 1996 tehdyllä sopimuksella leskeneläkkeiden maksamista 55 vuoden iässä koskeviin yhtäläisiin ehtoihin 1.7.1996 jälkeen sattuneiden kuolemantapausten osalta.

Yhteisön oikeus

12. Miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta ammatillisissa sosiaaliturvajärjestelmissä 24 päivänä heinäkuuta 1986 annetun neuvoston direktiivin 86/378/ETY [1] 2 artiklan 1 kohta kuuluu seuraavasti:

"'Ammatillisilla sosiaaliturvajärjestelmillä' tarkoitetaan järjestelmiä, joita direktiivi 79/7/ETY ei koske ja joiden tarkoituksena on antaa palkansaajille ja itsenäisille ammatinharjoittajille yrityksessä tai yritysryhmässä, taloudellisen toiminnan alueella tai ammattialalla tai ammattialojen ryhmässä etuudet, jotka täydentävät lakisääteisiin sosiaaliturvajärjestelmiin kuuluvia etuuksia tai korvaavat ne, riippumatta siitä, onko näiden järjestelmien piiriin kuuluminen pakollista tai vapaaehtoista."

13. Marielle Podestan kuoleman aikaan direktiivin 9 artiklassa säädettiin seuraavaa:

"Jäsenvaltiot voivat lykätä tasa-arvoisen kohtelun periaatteen pakollista soveltamista tapauksissa, jotka koskevat:

1 — EYVL L 225, s. 40.

a) eläkeiän määrittelyä vanhuus- tai työeläkkeen myöntämiseksi sekä tästä muihin etuuksiin mahdollisesti aiheutuvia vaikutuksia:

— siihen asti, kunnes vastaava tasa-arvo saavutetaan lakisääteisissä järjestelmissä, taikka

— enintään siihen asti, kunnes direktiivillä säädetään tällaisesta tasa-arvosta;

b) jälkeenjääneille suoritettavia eläkkeitä siihen asti, kunnes direktiivillä säädetään tasa-arvoisen kohtelun periaate tässä suhteessa noudatettavaksi lakisääteisissä sosiaaliturvajärjestelmissä."

14. Direktiivin 86/378/ETY muuttamisesta 20.12.1996 annetun neuvoston direktiivin 96/97/EY [2] 1 artiklan 5 kohdassa rajoitettiin 9 artiklan soveltaminen itsenäisiin ammatinharjoittajiin.

2 — EYVL L 46, s. 20.

15. Direktiivin 96/97/EY 2 artiklan 1 kohta kuuluu lisäksi seuraavasti:

"Kaikkien tämän direktiivin palkansaajia koskevien täytäntöönpanotoimenpiteiden on käsitettävä kaikki etuudet, jotka on myönnetty 17 päivän toukokuuta 1990 jälkeisiltä työssäolokausilta, ja niitä on sovellettava takautuvasti tästä päivämäärästä, sanotun kuitenkaan rajoittamatta niitä työntekijöitä tai heidän edunsaajiaan koskevia säännöksiä, jotka ovat ennen tätä päivämäärää panneet vireille oikeudenkäyntimenettelyn tai esittäneet sovellettavan kansallisen lainsäädännön mukaisen vastaavan vaatimuksen."

16. Direktiivin 3 artiklan mukaan "jäsenvaltioiden on saatettava tämän direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään 1 päivänä heinäkuuta 1997. Niiden on ilmoitettava tästä komissiolle viipymättä".

Esitetyt väitteet ja niiden perustelut

17. Eläkekassat väittävät ensisijaisesti, että niiden hallinnoimat järjestelmät eivät kuulu perustamissopimuksen 119 artiklan soveltamisalaan.

18. Tältä osin ne esittävät ensiksi joukon väitteitä, joiden tarkoituksena on osoittaa, että kyseiset järjestelmät ovat luonteeltaan lähestulkoon lakisääteisiä, eivätkä ne siten ole tässä säännöksessä tarkoitettuja ammatillisia järjestelmiä.

19. Ne huomauttavat näin ollen, että liittyminen mainittuihin järjestelmiin on saatettu lailla pakolliseksi. Niitä ei ole perustettu tiettyä samanlaisen aseman omaavien työntekijöiden ryhmää varten vaan yleisesti määritellylle työntekijäryhmälle. Näihin järjestelmiin liittyminen ei riipu työsuhteesta tietyn työnantajan kanssa, vaan yksinkertaisesti siitä seikasta, että henkilö kuuluu yleiseen sosiaaliturvajärjestelmään.

20. Eläkekassat korostavat tältä osin, että yli 10 prosenttia Arrco- ja AGIRC-järjestelmissä vakuutetuista henkilöistä saa järjestelmään liittyvät oikeudet erityistilanteissa ja siitä huolimatta, että näillä henkilöillä ei tuolloin ole työsuhdetta johonkin työnantajaan.

21. Ne toteavat lisäksi, että code de la sécurité socialessa tarkoitetuista ulottamisja laajentamistoimista seuraa, että täydentävät eläkkeet muuttuvat yleisiksi siten, että ne kattavat yleisesti määritellyn ryhmän työntekijöitä, jotka eivät ole samanlaisessa asemassa ja joista kaikilla ei ole työsuhteeseen perustuvaa yhteyttä yritykseen.

22. Ne päättelevät, että Ranskan laki, jossa taataan yleinen solidaarisuus tämän yleisesti määritellyn ryhmän työntekijöiden kesken, perustuu sosiaalipoliittisiin syihin, mikä ilmenee siitäkin, että laissa on nimenomaisesti annettu täydentävistä eläkejärjestelmistä vastaavien laitosten ja yhteenliittymien täytettäväksi yleisen edun mukaisen tehtävän hoitaminen. Lisäksi julkinen valta osallistuu merkittävällä tavalla näiden järjestelmien rahoittamiseen.

23. Eläkekassat katsovat yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä [3] kuitenkin ilmenevän, että eläkejärjestelmä kuuluu perustamissopimuksen 119 artiklan soveltamisalaan vain, jos kyseessä on ammatillinen järjestelmä, jonka pääasialliset tunnuspiirteet ovat seuraavat: tällainen järjestelmä perustuu työmarkkinaosapuolten väliseen sopimukseen tai työnantajan yksipuoliseen päätökseen, sen rahoittavat työnantaja ja/tai palkansaaja mutta ei missään tapauksessa julkinen valta, sitä ei sovelleta pakottavalla tavalla yleisiin työntekijöiden ryhmiin ja liittyminen näihin järjestelmiin perustuu välttämättä työsuhteeseen tietyn työnantajan kanssa.

24. Eläkekassojen mukaan edellä esitetystä seuraa näin ollen, että edellä mainituille järjestelmille ominaisten piirteiden perusteella niitä ei voida pitää ammatillisina järjestelminä ja ne jäävät siten välttämättä perustamissopimuksen 119 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle.

3 — Eläkekassat mainitsevat mm. asian C-7/93, Beune, tuomio 28.9.1994 (Kok. 1994, s. I-4471), asian C-262/88, Barber, tuomio 17.5.1990 (Kok. 1990, s. I-1889) ja asian C-109/91, Ten Oever, tuomio 6.10.1993 (Kok. 1993, s. I-4879).

25. Eläkekassat esittävät toiseksi palkan käsitteeseen perustuvan väitteen, jolla ne pyrkivät osoittamaan, että niiden hallinnoimat järjestelmät eivät kuulu perustamissopimuksen 119 artiklan soveltamisalaan. Eläkekassojen mukaan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä nimittäin ilmenee, että eläke-etuuksiin sovelletaan tätä säännöstä vain, jos näitä etuuksia voidaan pitää myöhemmäksi siirrettynä palkanmaksuna.

26. Tällainen on tilanne silloin, kun kyseessä ovat niin sanottuihin määräsuuruisiin etuuksiin oikeuttavat järjestelmät, jotka antavat eläkeläisille oikeuden saada etukäteen määrätyn tai etukäteen määrättävissä olevan tason mukaisen etuuden. Työnantajalla on siten velvollisuus taata palkansaajalleen työsuhteen keston ja viimeisen palkan perusteella laskettava määrätyntasoinen tai niiden perusteella määrättävissä olevaa tasoa vastaava etuus. Tässä tilanteessa työn, olipa kyseessä sen kesto tai palkan suuruus, ja eläke-etuuden välillä on olemassa suora yhteys. Näin ollen on johdonmukaista pitää etuutta palkan osana, joka on tosin siirretty maksettavaksi myöhemmin ja johon sovelletaan välttämättä perustamissopimuksen 119 artiklaa.

27. Nyt kyseessä olevassa tapauksessa tilanne ei ole tämänkaltainen.

28. Arrco- ja AGIRC-järjestelmät ovat määräsuuruisiin vakuutusmaksuihin perustuvia järjestelmiä, jotka eivät aseta työnantajalle minkäänlaista velvollisuutta taata entisille palkansaajille tiettyjä, mitä tahansa tasoa olevia etuuksia. Palkansaajilla ei siten ole oikeutta saada määräsuuruista etuutta. Nyt kyseessä olevassa tapauksessa ei voida tämän vuoksi katsoa olevan kyse myöhemmäksi siirretystä palkanmaksusta.

29. Kyseisten eläkejärjestelmien toiminta perustuu lisäksi jakoperiaatteeseen, eli toisin sanoen työtätekevät palkansaajat rahoittavat maksamillaan vakuutusmaksuilla eläkeläisille maksetut etuudet.

30. Etuuden suuruus ei näin ollen riipu eläkeläisen maksamasta vakuutusmaksusta, vaan työssäkäyvien kyvystä rahoittaa järjestelmää. Yhteisöjen tuomioistuimen asioissa Neath ja Coloroll Pension Trustees antamissaan tuomioissa [4] asettaman edellytyksen, jonka mukaan määräaikaisten vakuutusmaksujen ja tulevaisuudessa maksettavien määrien välillä tulee vallita suora riippuvuussuhde, ei näin ollen voida katsoa täyttyvän.

31. Komissio päätyy täysin päinvastaiseen lopputulokseen kuin eläkekassat. Sen mukaan oikeuskäytännöstä ilmenee selvästi, että AGIRC- ja Arrco-järjestelmät täyttävät kaikki ne edellytykset, jotka yhteisön oikeudessa asetetaan perustamissopimuksen 119 artiklan soveltamiselle.

32. Se täsmentää tältä osin, että kyse ei ole palkansaajiin sovellettavista yleisistä sosiaaliturvajärjestelmistä, joiden soveltamis-

4 — Asia C-152/91, Neath, tuomio 22.12.1993 (Kok. 1993, s. I-6935) ja asia C-200/91, Coloroll Pension Trustees, tuomio 28.9.1994 (Kok. 1994, s. I-4389).

alaan kuuluvat useat toimialat ja joiden myöntämillä etuuksilla pyritään täydentämään vanhuusvakuutuksen ja sosiaaliturvan perusteella annettavia etuuksia.

33. Se korostaa lisäksi, että se seikka, että järjestelmään on pakko liittyä, ei ole pätevä peruste yhteisön oikeuden soveltamisen välttämiseksi.

34. Lopuksi komissio kiistää eläkekassojen johtopäätökset, jotka koskevat jakoperiaatteeseen perustuvien eläkekassojen erityistä luonnetta. Se katsoo, että asiassa Evrenopoulos annetusta tuomiosta [5] ilmenee selvästi, että perustamissopimuksen 119 artiklaa sovelletaan myös jakoperiaatteeseen perustuviin järjestelmiin.

Arviointi

35. Asetun asian arvioinnissa samalle kannalle kuin komissio. On totta, että tässä asiassa riidan kohteena olevissa eläkejärjestelmissä on joukko samankaltaisia piirteitä kuin lakisääteisissä järjestelmissä, kuten eläkekassat perustellusti esittävät. Katson kuitenkin, että ne eivät ole merkitykseltään ratkaisevia, kun otetaan huomioon niiden seikkojen tärkeys, jotka saavat vaa'an kallistumaan toiseen suuntaan.

5 — Asia C-147/95, Evrenopoulos, tuomio 17.4.1997 (Kok. 1997, s. I-2057).

36. Yhteisöjen tuomioistuin on edellä mainitussa asiassa Barber ja myöhemmissä tuomioissa johtanut perustamissopimuksen 119 artiklasta periaatteen, jonka mukaan miespuolisten palkansaajien tulee voida saada eläkkeeseen ja leskeneläkkeeseen liittyvät oikeutensa samanikäisinä kuin heidän naispuoliset työtoverinsa, joten yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi palkansaajien osalta direktiivin 86/378/ETY 9 artiklan soveltamisen. Tämän vuoksi kansallinen tuomioistuin esitti ennakkoratkaisukysymyksen perustamissopimuksen 119 artiklaan viitaten.

37. On kuitenkin totta, että direktiivissä 86/378/ETY annetaan yhteisöä koskevat ammatillisia sosiaaliturvajärjestelmiä koskevat säännökset.

38. Näin ollen on syytä viitata samanaikaisesti sekä yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön että tähän direktiiviin.

39. On myös huomattava, että direktiivin 96/97/EY voimaantulon jälkeen direktiivin 86/378/ETY säännöt ovat täysin yhdenmukaisia niiden periaatteiden kanssa, jotka yhteisöjen tuomioistuin on perustamissopimuksen 119 artiklan nojalla vahvistanut edellä mainituissa tuomioissa. Siitä lähtien jäsenvaltiot eivät nimittäin voi enää tämän direktiivin nojalla lykätä miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen soveltamista tapauksissa, jotka koskevat palkansaajien eläkeikää ja heidän jälkeensä jääneille suoritettavia eläkkeitä.

40. Lisäksi direktiivin 96/97/EY 2 artiklassa säädetään, että "kaikkien tämän direktiivin palkansaajia koskevien täytäntöönpanotoimenpiteiden on käsitettävä kaikki etuudet, jotka on myönnetty 17 päivän toukokuuta 1990 jälkeisiltä työssäolokausilta." [6]

41. Ongelmamme rajoittuu näin ollen sen selvittämiseen, ovatko tässä asiassa kyseessä olevan kaltaiset, jälkeen jääneille suoritettavia eläkkeitä koskevat järjestelmät lakisääteisiä sosiaaliturvajärjestelmiä, kuten eläkekassat väittävät, jolloin niihin sovelletaan direktiiviä 79/7/ETY, [7] vai ovatko ne ammatillisia järjestelmiä, jotka kuuluvat perustamissopimuksen 119 artiklan ja direktiivin 86/378/ETY soveltamisalaan.

42. Todettakoon, että direktiivin 86/378/ETY 2 artiklan mukaan

"'ammatillisilla sosiaaliturvajärjestelmillä' tarkoitetaan järjestelmiä, joita direktiivi 79/7/ETY ei koske ja joiden tarkoituksena on antaa palkansaajille ja itsenäisille ammatinharjoittajille yrityksessä tai yritysryhmässä, taloudellisen toiminnan alueella tai ammattialalla tai ammattialojen ryhmässä etuudet, jotka täydentävät lakisääteisiin sosiaaliturvajärjestelmiin kuuluvia etuuksia tai korvaavat ne, riippumatta siitä, onko näiden järjestelmien piiriin kuuluminen pakollista tai vapaaehtoista."

43. Tästä määritelmästä seuraa, että eläkejärjestelmät, jotka eivät rajoitu yhteen ainoaan yritykseen, vaan jotka kattavat yritysryhmän, taloudellisen toiminnan koko alueen tai jopa koko ammattialan tai ammattialojen ryhmän, ovat kuitenkin ammatillisia järjestelmiä.

44. Tällaisten järjestelmien tarkoituksena on täydentää lakisääteisistä järjestelmistä annettavia etuuksia tai korvata ne. Ei ole kuitenkaan kiistetty, että Ranskassa on lisäksi olemassa lakisääteinen vanhuusvakuutusjärjestelmä, jota täydennetään pääasiassa vastaajina olevilta asianosaisilta tulevin suorituksin.

45. Edellä mainitusta määritelmästä seuraa myös, että järjestelmiin liittymisen pakollinen luonne ei muuta niitä lakisääteisiksi järjestelmiksi.

46. Direktiivissä 86/378/ETY ei myöskään suljeta pois sitä mahdollisuutta, että tällai-

6 — Em. asiassa Barber annetun tuomion antamispäivä.

7 — Miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä 19 päivänä joulukuuta 1978 annettu neuvoston direktiivi 79/7/ETY (EYVL L 6, s. 24).
Tämän direktiivin 7 artiklassa säädetään seuraavaa:
"1. Tämä direktiivi ei rajoita jäsenvaltioiden oikeutta jättää sen soveltamisalan ulkopuolelle:
a) eläkeiän määrittelyä vanhuus- ja työeläkkeen myöntämiseksi sekä sen mahdollisia vaikutuksia muihin etuuksiin;
— —
c) vanhuus- tai työkyvyttömyysetuuksien myöntämistä vaimon johdettujen oikeuksien nojalla".

sista järjestelmistä säädetään suoraan lailla. Myös yhteisöjen tuomioistuin, joka oli pitänyt tätä arviointiperustetta tärkeänä asiassa Defrenne I,[8] hylkäsi sen asiassa Bilka antamassaan tuomiossa.[9]

47. Yhteisöjen tuomioistuin on lisäksi katsonut edellä mainitussa asiassa Beune antamansa tuomion 38 kohdassa, että "eläkejärjestelmän rahoitus- ja hallinnointitapoihin liittyvä arviointiperuste ei myöskään ole sellainen, että sen perusteella voitaisiin päättää, sovelletaanko järjestelmään 119 artiklaa". Direktiivissä 86/378/ETY olevassa määritelmässä ei myöskään ole tältä osin arviointiperustetta.

48. Lopuksi voidaan todeta, että kun hyväksytään periaate, jonka mukaan ammatillisista järjestelmistä voidaan säätää suoraan lailla, perusteeksi sille, että riidanalaisten järjestelmien voitaisiin katsoa jäävän 119 artiklan tai direktiivin 86/378/ETY soveltamisalan ulkopuolelle ei myöskään riitä, että kansallinen lainsäätäjä ulottaa järjestelmän soveltamisen eri palkansaajaryhmiin, koska on selvää, että nämä järjestelmät on lähtökohtaisesti tarkoitettu kyseisten yritysten nykyisille ja entisille palkansaajille.

49. Tilanne on juuri tällainen nyt kyseessä olevassa asiassa. Eläkekassat myöntävät itse, että ainoastaan kymmenellä prosentilla jäsenistä ei ole tosiasiallista työsuhteeseen liittyvää yhteyttä yritykseen. Heihin kuuluvat työttömät ja henkilöt, joiden on todettu olevan fyysisesti soveltumattomia työhön eli siis kaksi ryhmää, joista ei esitetä, että niillä ei ole ollut työsuhteeseen liittyvää yhteyttä eläkejärjestelmään osallistuvaan työnantajaan.

50. On tosin totta, että kyseisten järjestelmien piiriin myös kuuluvat yrityksen edustajina toimivat johtajat (mandataires sociaux) eivät lähtökohtaisesti ole työsuhteessa yritykseen työoikeudessa tarkoitetussa merkityksessä. Heidän toimintansa ja kyseisten yritysten toiminnan välillä on kuitenkin selvä ja välitön yhteys. Lisäksi voidaan asettaa kyseenalaiseksi ryhmän merkittävyys, kun otetaan huomioon siihen kuuluvien henkilöiden määrä suhteessa järjestelmään liittyneiden henkilöiden kokonaismäärään.

51. On kuitenkin syytä tutkia eläkekassojen väitteet, jotka koskevat järjestelmän yleistämistä. Niiden mainitsemasta oikeuskäytännöstä ilmenee nimittäin, että järjestelmää ei voida pitää ammatillisena järjestelmänä, jos sitä sovelletaan yleisesti määriteltyihin työntekijäryhmiin. On kuitenkin täysin ymmärrettävää, että alun perin tietyille työntekijöiden ryhmille tarkoitetun järjestelmän soveltaminen on aikaa myöten ulotettu koskemaan niin monia eri henkilöryhmiä, että se on lopulta saanut yleisen luonteen ja siitä on ammatillisen järjestelmän sijasta — jopa tämän käsitteen laajassa merkityksessä — tullut pikemminkin lakisääteistä sosiaaliturvajärjestelmää vastaava sosiaalipolitiikan väline.

52. Useat seikat saavat minut kuitenkin päättelemään, ettei tilanne ole tällainen nyt kyseessä olevassa tapauksessa.

8 — Asia 80/70, Defrenne I, tuomio 25.5.1971 (Kok. 1971, s. 445; Kok. Ep. I, s. 571).

9 — Asia 170/84, Bilka, tuomio 13.5.1986 (Kok. 1986, s. 1607).

53. Niinpä eläkekassoilta itseltään peräisin olevassa kirjallisessa aineistossa, joka on liitetty pääasiassa kantajana olevan asianosaisen tekemiin huomautuksiin, korostetaan sitä, että kyse ei ole koko väestölle, eikä edes kaikille työssäkäyville tarkoitetuista järjestelmistä. AGIRC:n osalta järjestelmä ei koske kuin toimihenkilöitä niissä yrityksissä, jotka ovat liittyneet järjestelmään, joka puolestaan kuuluu tähän yhteenliittymään. Arrcon osalta ilmenee, että siihen on liittynyt ainoastaan palkansaajia eikä siis itsenäisen aseman omaavia henkilöitä. Lisäksi on korostettava, että näihin kahteen yhteenliittymään kuuluu suuri määrä eläkejärjestelmiä. Tästä ei seuraa, että näitä järjestelmiä erikseen tarkasteltuina ei ole tarkoitettu tietyille työntekijöiden ryhmille.

54. Lopuksi on syytä mainita, miten yhteisöjen tuomioistuin eteni harkinnassaan edellä mainitussa asiassa Beune antamassaan tuomiossa. Se tutki siinä oikeuskäytäntönsä perusteella erikseen sellaisia eri arviointiperusteita kuin julkisen vallan asioihin puuttumisen määrää, rahoitusta sekä lakisääteistä alkuperää, ja tuli siihen lopputulokseen, että ainoa arviointiperuste, jolla on ratkaiseva merkitys, on työsuhteeseen liittyvä yhteys.

55. Se katsoi nimittäin tuomionsa 43 kohdassa, että "ainoa arviointiperuste, jota voidaan pitää ratkaisevana, on se, onko eläke maksettu työntekijälle asianomaisen henkilön ja hänen entisen työnantajansa välisen työsuhteen perusteella, mikä on juuri 119 artiklan sanamuotoon perustuva työtä koskeva arviointiperuste". Tämä peruste on todellakin olemassa nyt käsiteltävänä olevassa asiassa, sillä se koskee järjestelmiä, joita sovelletaan niihin liittyneiden yritysten nykyisiin ja entisiin palkansaajiin, kuten olemme todenneet tämän ratkaisuehdotuksen 48 kohdassa.

56. Lisäksi on todettava, että, toisin kuin eläkekassat väittävät, jakoperiaatteeseen perustuvien järjestelmien toiminta ei ole ristiriidassa lykättyä palkanmaksua koskevan käsitteen kanssa. Vaikkakaan maksettujen maksujen ja saatujen etuuksien välinen yhteys ei ole luonteeltaan ehdoton, se on kuitenkin ensiarvoisen tärkeä.

57. Eläkekassojen itsensä esittämistä selvityksistä ilmenee, kuten pääasiassa kantajana oleva asianosainen lisäksi korostaa, että järjestelmään osallistuvalle palkansaajalle maksetut etuudet määräytyvät tosin osittain palkansaajan keräämien pisteiden arvon perusteella, eikä tätä arvoa määritellä eikä se ole määriteltävissä etukäteen, mutta ne määräytyvät kuitenkin myös näiden pisteiden määrän perusteella, joka sitä vastoin riippuu vakuutusmaksuina maksettujen summien arvosta. Esitemateriaalissa, jonka pääasiassa kantajana oleva asianosainen on liittänyt oikeudenkäyntikirjelmäänsä, tämä asia on lisäksi ilmaistu nimenomaisesti, sillä siinä todetaan etuuksien riippuvan viimeisestä palkasta.

58. Näin ollen yhteys palkansaajan palkkaan on riittävä, vaikka maksettavia etuuksia ei määritellä esimerkiksi matemaattisesti viimeisen palkan tason perusteella.

59. Lisäksi on kiinnostavaa panna ohimennen merkille eläkekassojen perustelujen kehitys. Ensin ne vähättelevät omissa eläkejärjestelmissään sen ajan merkitystä, jolta vakuutusmaksut on maksettu, minkä jälkeen ne kiirehtivät toteamaan, että mikäli tähän tapaukseen olisi sovellettava perustamissopimuksen 119 artiklaa, niitä maksuajanjaksoja, jotka voidaan ottaa huomioon, tulisi luonnollisesti tarkasti rajoittaa — — .

60. Lopuksi on todettava, että yhteisöjen tuomioistuin on edellä mainitussa asiassa Evrenopoulos antamassaan tuomiossa jo katsonut, että perustamissopimuksen 119 artiklaa sovelletaan jakoperiaatteeseen perustuvaan ammatilliseen eläkejärjestelmään, kuten komissiokin muistuttaa.

61. Kaiken edellä esitetyn perusteella katson, että AGIRC:n ja Arrcon vakuutusjärjestelmien tunnuspiirteitä on pidettävä sellaisina, että nämä järjestelmät eivät jää perustamissopimuksen 119 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle.

62. Pääasiassa vastaajina olevat asianosaiset esittävät toissijaisesti, että niiden hallinnoimat vakuutusjärjestelmät noudattavat sosiaaliturvaa koskevaa tasa-arvoisen kohtelun periaatetta. Ne katsovat, että yhteisön lainsäätäjän direktiiveissä 79/7/ETY ja 86/378/ETY ja vieläpä direktiivissä 96/97/EY käyttämän sanamuodon perusteella toimijat saattoivat perustellusti olettaa, että leskeneläkkeitä koskeva kysymys kuului sosiaaliturvan alalla sovellettavan tasa-arvoisen kohtelun periaatteen piiriin. Yhteisön lainsäätäjä on heidän mukaansa vasta direktiivin 96/97/EY antamisesta lähtien ottanut päinvastaisen kannan ja vahvistanut 1.7.1997 aikarajaksi järjestelmien sopeuttamiselle niihin vastedes sovellettavan samapalkkaisuuden periaatteen vaatimalla tavalla.

63. Eläkekassat katsovat, että Arrcon ja AGIRC:n vakuutusjärjestelmien osalta tätä määräaikaa on noudatettu. Perustellun luottamuksensuojan periaatteen nojalla perustamissopimuksen 119 artiklaa ei tule voida soveltaa heidän vahingokseen ennen tätä päivämäärää.

64. Tältä osin on syytä huomata ensiksi, että toimija ei voi vedota siihen, että neuvoston direktiiveissä on perustamissopimusta tulkittu tietyllä yhteisöjen tuomioistuimen lopulta omaksumasta tulkinnasta poikkeavalla tavalla saadakseen perusteltuun luottamukseen perustuvaa suojaa. Tällaista luottamusta ei nimittäin synny kuin tilanteessa, joka on lainmukainen. [10]

65. On totta, että direktiivin 79/7/ETY 7 artiklan 1 kohdan, kuten myös direktiivin 86/378/ETY (vanha versio) 9 artiklan säännökset ovat saattaneet synnyttää niiden tahojen keskuudessa, joita asia koskee, käsityksen, että sen kaltaiset etuudet, joista on kysymys pääasiaa koskevassa oikeudenkäynnissä, jäävät perustamissopimuksen 119 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle, mitä seikkaa yhteisöjen tuomioistuin itsekin on korostanut asiassa Barber antamassaan tuomiossa. [11]

10 — Ks. asia 188/82, Thyssen v. komissio, tuomio 16.11.1983 (Kok. 1983, s. 3721).

11 — Kohta 42.

66. Yhteisöjen tuomioistuimen päättely edellä mainitussa asiassa Barber antamassaan tuomiossa osoittaa kuitenkin kiistatta ne seuraukset, joihin on syytä päätyä sen vuoksi, että toimijat ovat voineet tulla johdetuiksi harhaan kyseisen säännöksen soveltamisalasta. Onkin niin, että tätä ongelmaa ei ole syytä lähestyä vetoamalla luottamuksensuojan käsitteeseen.

67. Oikeudellisesta tilanteesta mahdollisesti vallinneen epäselvyyden kanssa vastatusten joutuneiden toimijoiden edut otettiin huomioon siten, että yhteisöjen tuomioistuin rajoitti tuomionsa ajallista soveltamista.

68. Tätä menettelytapaa käyttämällä yhteisöjen tuomioistuin ottaa huomioon kaikki ne asiaan vaikuttavat seikat, edellä mainituissa direktiiveissä käytetyt sanamuodot mukaan lukien, jotka on tältä osin nimenomaan esitetty edellä mainitussa asiassa Barber annetussa tuomiossa, ja jotka ovat voineet antaa niille tahoille, joita asia koskee, sen käsityksen, että ne olivat täyttäneet yhteisön oikeuden mukaiset velvoitteensa.

69. Todettakoon lisäksi, että nyt kyseessä olevassa asiassa eläkekassoilla ei ole oikeutta vedota luottamuksensuojan periaatteeseen, varsinkaan kun asiassa Barber 17.5.1990 annetun — palautettakoon tämä päivämäärä mieleen — tuomion olisi tullut poistaa kaikenlainen epäselvyys, joka niillä olisi ollut 119 artiklan vaikutuksesta niiden hallinnoimiin järjestelmiin.

70. Näin ollen on syytä hylätä eläkekassojen väitteet, joissa ne pyrkivät vetoamaan luottamuksensuojan periaatteeseen.

71. Eläkekassat muistuttavat lisäksi itsekin perustamissopimuksen 119 artiklan tulkinnan ajallista oikeusvaikutusta koskevasta kysymyksestä.

72. Eläkekassat katsovat tältä osin "äärimmäisen toissijaisesti", että kun otetaan huomioon se, millä tavalla samapalkkaisuuden periaatteen soveltaminen voisi vaikuttaa kyseisten järjestelmien taloudelliseen tasapainoon, nyt käsiteltävänä olevassa tapauksessa on syytä tehdä edellä mainitussa asiassa Barber annetun tuomion oikeusvaikutuksia koskeva ajallinen rajaus, koska yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntö kuten myös Maastrichtin sopimukseen liitetty pöytäkirja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 119 artiklasta ovat heidän mukaansa selventäneet tuomion oikeusvaikutusten soveltamisalaa.

73. Eläkekassojen mukaan tässä oikeuskäytännössä on rajoitettu perustamissopimuksen 119 artiklan oikeusvaikutuksia tekemällä ero eri tapausten välillä sillä perusteella, onko eläkeoikeuden synnyttävä tapahtuma sattunut ennen 17.5.1990 vai tämän ajankohdan jälkeen. Jakoperiaatteeseen perustuvissa järjestelmissä, kuten niissä, joista on kysymys nyt käsiteltävänä olevassa asiassa, vakuutetun kuolema on heidän mukaansa tapahtuma, joka synnyttää oikeuden eläkkeeseen.

74. Näin ollen on syytä sallia perustamissopimuksen 119 artiklaan vetoaminen, kun vakuutettu on kuollut 17.5.1990 jälkeen, mikä oli tilanne nyt käsiteltävänä olevassa asiassa. Tämän lisäksi yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön [12] mukaan periaatteeseen ei voida vedota kuin 17.5.1990 jälkeisiltä työssäolokausilta suoritettavien etuuksien osalta.

75. Tästä seuraa, että Jean-Marie Podesta voi nyt käsiteltävänä olevassa asiassa saada tosiasiallisesti eläkkeen, joka määräytyy kuitenkin ainoastaan 17.5.1990 jälkeisten työssäolokausien perusteella.

76. Tämä väite on hyväksyttävä.

77. Ensiksi on syytä muistaa, kuten yhteisöjen tuomioistuin on todennut edellä mainitussa asiassa Barber antamansa tuomion 37 kohdassa, että perustamissopimuksen 119 artiklalla on välitön oikeusvaikutus, kun pelkkien kyseisessä artiklassa mainittujen työn ja palkan samanlaisuutta koskevien arviointiperusteiden avulla voidaan todeta syrjinnän olemassaolo.

78. Tilanne on tällainen nyt käsiteltävänä olevassa asiassa, sillä ei ole olemassa pienintäkään epäilystä siitä, että pääasiassa kantajana oleva asianosainen ei voi vielä saada leskeneläkettä hänen puolisonsa kuoleman johdosta, koska hän on mies. Samanlaisessa tilanteessa naisella olisi ollut oikeus saada tällainen etuus.

79. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä [13] ilmenee, että niiden eläkejärjestelmien osalta, jotka kuuluvat kyseisessä oikeuskäytännössä tarkoitettujen ammatillisten eläkejärjestelmien ryhmään, kuten järjestelmissä, joista nyt käsiteltävänä olevassa asiassa on kysymys, oli velvollisuus toteuttaa tasa-arvoinen kohtelu 17.5.1990 lähtien.

80. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on useaan otteeseen täsmentänyt, [14] tämä velvollisuus kattaa näin ollen kaikki etuudet, jotka on suoritettava 17.5.1990 jälkeisiltä työssäolokausilta.

81. Nyt käsiteltävänä olevassa asiassa tämä merkitsee sitä, että pääasiassa kantajana oleva asianosainen ei voi saada vaatimaansa eläkettä kuin 17.5.1990 jälkeisiltä työssäolokausilta.

12 — Ks. em. asia Ten Oever.

13 — Ks. asia C-28/93, Van den Akker ym., tuomio 28.9.1994 (Kok. 1994, I-4527, 12 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

14 — Ks. em. asia Ten Oever.

Ratkaisuehdotus

82. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että Tribunal de grande instance de Paris'n esittämään kysymykseen vastataan seuraavasti:

EY:n perustamissopimuksen 119 artiklaa (EY:n perustamissopimuksen 117—120 artikla on korvattu EY 136—EY 143 artiklalla) sovelletaan sen kaltaisiin täydentäviin eläkejärjestelmiin, joita Association générale des institutions de retraite des cadres (AGIRC)- ja Association des régimes de retraite complémentaire (Arrco) -nimiset eläkekassat hallinnoivat, ja tämän artiklan vastaista on 17.5.1990 lähtien niiden sellainen toiminta, joka merkitsee miesten ja naisten välistä syrjintää sen iän osalta, jonka täytettyään heillä on oikeus saada puolisonsa kuoleman jälkeen leskeneläkettä.

Näin ollen on välttämätöntä soveltaa tasa-arvoista kohtelua kaikkien niiden etuuksien osalta, jotka on suoritettava 17.5.1990 jälkeisiltä työssäolokausilta.